

**Miljø- og
Fødevareministeriet**
Miljøstyrelsen

Vandmiljø og Friluftsliv
J.nr. 2019 - 8449
Ref. LENSF/DESTH/DBS
9. december 2020

**Miljøstyrelsens afgørelse efter vandløbslovens § 7, stk. 2 om
indholdet af bestemmelse om ordinær grødeskæring i et
kommende regulativ for Gudenåen på strækningen Silkeborg -
Randers**

Indhold

Afgørelse efter vandløbsloven	3
Vandløbsmyndighedernes anmodninger om afgørelse af uenighed	4
Sagens oplysninger	5
<i>Gudenåen .....</i>	<i>5</i>
<i>Gudenåens strækning Silkeborg - Randers .....</i>	<i>7</i>
<i>Beskyttelse efter naturbeskyttelseslovens § 3 .....</i>	<i>8</i>
<i>Fredninger .....</i>	<i>8</i>
<i>Natura 2000 .....</i>	<i>8</i>
<i>Strengt beskyttede arter (bilag IV) .....</i>	<i>10</i>
<i>Miljømål samt økologisk og kemisk tilstand .....</i>	<i>11</i>
Retsgrundlaget	13
Miljøstyrelsens vurderinger og begrundelse for afgørelsen	14
<i>Sagens hidtidige forløb .....</i>	<i>14</i>
<i>Miljøstyrelsens vurderinger .....</i>	<i>15</i>
<i>Vurdering af mulige konsekvenser af en henholdsvis to årlige ordinære grødeskæringer i Gudenåen for Natura 2000 området N49 .....</i>	<i>17</i>
<i>Vurdering af mulige konsekvenser af en henholdsvis to årlige ordinære grødeskæringer i Gudenåen for strengt beskyttede arter, særligt grøn kølleguldsmed .....</i>	<i>19</i>
<i>Vurdering af konsekvenserne af 1 henholdsvis 2 grødeskæringer for at opfylde og fastholde fastsatte miljømål for overfladevandområderne 09026, 09027 og 09033_c .....</i>	<i>20</i>
Miljøstyrelsens afgørelse	22
Miljøstyrelsens bemærkninger i øvrigt	22

Silkeborg Kommune
Viborg Kommune
Favrskov Kommune
Randers Kommune

Miljøstyrelsens afgørelse efter vandløbslovens § 7, stk. 2 om indholdet af bestemmelse om vedligeholdelse i et kommende regulativ for Gudenåen på strækningen fra Silkeborg til Randers

Som følge af uenighed mellem vandløbsmyndighederne Silkeborg, Viborg, Favrskov og Randers Kommune om den mulige og hensigtsmæssige grødeskæring i Gudenåen på strækningen Silkeborg-Randers anmodede vandløbsmyndighederne i april og maj 2019 den daværende miljø- og fødevareminister om at træffe afgørelse om indholdet af bestemmelsen om ordinær grødeskæring i et kommende regulativ for denne strækning af Gudenåen.

Miljø- og fødevareministerens kompetence til at træffe afgørelse ved uenighed mellem vandløbsmyndigheder efter vandløbsloven¹ er delegeret til Miljøstyrelsen med bekendtgørelse om delegation af opgaver og beføjelser til Miljøstyrelsen (delegationsbekendtgørelsen)². Vandløbsmyndighedernes anmodninger er derfor oversendt til styrelsen til behandling og afgørelse.

Afgørelse efter vandløbsloven

Miljøstyrelsen har truffet afgørelse efter § 7, stk. 2 i vandløbsloven, jf. § 24, stk. 1, nr. 2. i delegationsbekendtgørelsen.

Miljøstyrelsen afgør uenigheden mellem vandløbsmyndighederne Silkeborg, Viborg, Favrskov og Randers Kommuner om grødeskæring i Gudenåen på strækningen fra Silkeborg til Randers, sådan at det af bestemmelsen om ordinær grødeskæring i et kommende regulativ for denne strækning skal fremgå, at der kan skæres grøde 1 gang årligt.

Miljøstyrelsens afgørelse er endelig og kan ikke påklages til anden administrativ myndighed, jf. delegationsbekendtgørelsens § 48.

Miljøstyrelsens afgørelse kan indbringes for de almindelige domstole.

---

¹Bekendtgørelse nr. 1217 af 25. november 2019 af lov om vandløb

² Bekendtgørelse nr. 95 af 28 januar 2019 om delegation af opgaver og beføjelser til Miljøstyrelsen

Vandløbsmyndighedernes anmodninger om afgørelse af uenighed

Silkeborg Kommune, Viborg Kommune, Favrskov Kommune og Randers Kommune fremsendte som vandløbsmyndigheder anmodninger om afgørelse efter vandløbslovens § 7, stk. 2, til den daværende miljø- og fødevareminister henholdsvis 25. april 2019, 29. april 2019, 29. april 2019 og 6. maj 2019.

Kommunernes anmodninger er enslydende og har følgende ordlyd:

”Randers-, Favrskov-, Viborg- og Silkeborg kommuner har i en længere periode arbejdet med et nyt regulativudkast til Gudenåen på strækningen fra Silkeborg til Randers.

Der blev i 2015 nedsat en politisk styregruppe med repræsentanter fra alle kommuner til at koordinere revisionen af et fællesregulativ for Gudenåen fra Silkeborg til Randers. Styregruppen besluttede i 2017, med et nyt regulativ at søge at intensivere grødeskæringen for at imødegå den vandstandsstigning i Gudenåen som var indtrådt i åen på grund af øget grødevækst. Styregruppens anbefaling blev bakket op af politiske beslutninger i alle kommunerne.

I sommer/efteråret 2018 blev et regulativudkast med forslag til ændret vedligeholdelse, samt en redegørelse for hvilken sagsbehandling efter anden lovgivning en ændret vedligeholdelse vil medføre, fremlagt til politisk behandling i styregruppen. Herefter har antallet af grødeskæringer i det nye regulativforslag været behandlet i kommunerne med baggrund i de lovgivningsmæssige rammer ved en øget grødeskæring. Ved den politiske behandling i de fire kommuner er der truffet beslutning om antallet af årlige grødeskæringer.

· Silkeborg Kommune har den 8. august 2018 besluttet, at der indenfor habitatområdet arbejdes videre med en revision af regulativ for Gudenåen Silkeborg – Randers inden for principperne i det gældende regulativ. Den 7. november 2018 blev det besluttet, at der arbejdes videre med 1 skæring i 7 meter, og mulighed for ekstraordinær skæring uden for habitatområdet.

· Favrskov Kommunen har den 8. november 2018 besluttet, at Byrådets beslutning af 24. januar 2017 omgøres således, at den hidtidige skærebredde og praksis med én årlig ordinær grødeskæring fastholdes.

· Viborg Kommune har den 1. november 2018 besluttet, at forvaltningen arbejder videre med gennemførelse af et regulativ med 2 ordinære grødeskæringer i Gudenåen, og at sagsbehandlingen derfor fortsættes med henblik på, at der, efter indhentning af udtalelse fra Miljøstyrelsen, kan meddeles en dispensation fra Naturbeskyttelseslovens § 3.

· Randers Kommune har den 12. november 2018 besluttet, at forvaltningen skal arbejde videre med 1 ordinær grødeskæring.

Der blev herefter afholdt et styregruppemøde den 16. januar 2019 med henblik på forhandling om en fælles løsning. Der kunne på mødet ikke opnås enighed om antallet af årlige grødeskæringer, hvorfor uenigheden herefter er forelagt til politisk behandling i de enkelte kommuner med henblik på fremsendelse til ministeren.

Klima- og Miljøudvalget i Silkeborg Kommune har 3. april 2019 besluttet, at der rettes henvendelse til Miljø- og Fødevareministeren med henblik på, at der træffes en afgørelse. /

Teknik- og Miljøudvalget i Favrskov Kommune har 4. april 2019 besluttet, at anmode miljø- og fødevareministeren om at træffe en afgørelse om antallet af grødeskæring til et revideret regulativ for Gudenåen på strækningen Silkeborg til Randers. /

Viborg Byråd har den 24. april 2019 besluttet, at der rettes henvendelse til Miljø- og Fødevarerministeren med henblik på at der træffes en afgørelse. /

Udvalget for Miljø og Teknik, Randers Kommune, har den 6. maj 2019 besluttet, at der rettes henvendelse til Miljø- og Fødevarerministeren med henblik på at der træffes en afgørelse

På den baggrund anmodes Miljø- og Fødevarerministeren om at træffe afgørelse om antallet af grødeskæringer der skal indarbejdes til fremlæggelse i et regulativforslag, jævnfør vandløbslovens § 7 stk. 2.”

Anmodningerne om afgørelse fra vandløbsmyndighederne er vedlagt oplysninger om det gældende regulativ for Gudenåen på strækningen Silkeborg - Randers, det seneste udkast til nyt regulativ for strækningen og det omfattende materiale, herunder vurderinger af mulige påvirkninger af beskyttede naturområder og arter, der er tilvejebragt i forbindelse med udarbejdelse af forslag til nyt regulativ.

Efter anmodning fra Miljøstyrelsen er der fremsendt supplerende oplysninger til sagen 29. august 2019, 26. november 2019, 28. november 2019, 2. december 2019, 4. december 2019, 15. januar 2020 og 29. januar 2020.

Vandløbsmyndighederne har efter anmodning fra Miljøstyrelsen endvidere bekræftet, at der er enighed mellem myndighederne om følgende:

- De gældende bestemmelser om vedligeholdelse i Sminge og Tange Sø i regulativet fra 2000³ videreføres.
- Den nuværende strømrørende bibeholdes ved grødeskæringen i Gudenåen på strækningen fra Silkeborg til Randers.
- Den ordinære grødeskæring skal ske samme antal gange årligt på hele strækningen fra Silkeborg til Randers.
- Der skal være mulighed for en ekstraordinær grødeskæring i det nye regulativ.

Sagens oplysninger

Gudenåen

Gudenåen er Danmarks længste vandløb. Åen udspringer i Tinnet Krat, 23 km nordnordvest for Vejle, ved vandskellet få hundrede meter sydøst for Skjern Ås kilde. Åens 158 km løber gennem Vejle, Hedensted, Horsens, Skanderborg, Silkeborg, Viborg, Favrskov og Randers Kommuner. Fra udspring til udløb i Randers Fjord varierer Gudenåens bredde ganske betragteligt – fra få meter til 50 meter ved åens udløb i Randers Fjord

---

³ Regulativ for Gudenåen Silkeborg – Randers 2000, amtsvandløb nr. 1005 i Aarhus Amt og amtsvandløb nr. 78 i Viborg Amt, vedtaget februar 2000 af Viborg og Aarhus Amtsråd, som ændret ved tillægsregulativ om ekstraordinær vedligeholdelse af amtsvandløbene i Aarhus Amt, vedtaget af amtsrådet december 2004.

Gudenåens afvandingsområde dækker et areal på 2600 km².

På sin vej til udløbet ved Randers i Randers Fjord har Gudenåen adskillige større tilløb, bl.a. af Mattrup Å, Salten Å, Funder Å, Gjern Å, Alling Å Borre Å, Hadsten Lilleå og Nørreå. Den løber gennem flere større søer i Det Midtjyske Søhøjland, bl.a. Mossø, Gudensø, Julsø, Borre Sø, Silkeborg Langsø samt den kunstige Tange Sø.

Gudenåen med søerne og de mange tilløbende vandløb er, som følge af både vandløbssystemets størrelse og karakteren og omfanget af de miljø- og naturværdier samt landskabelige og rekreative værdier, enestående i Danmark.

Gudenåens hovedløb og søerne i Gudenåsystemet er klassificeret som offentlige vandløb. Der er regulativer for 4 strækninger af Gudenåens hovedløb. For en oversigt over gældende regulativer for Gudenåen, søer og tilløb, se <https://www.gudenaakomiteen.dk/viden-om-gudenaen/lovgivning-gældende-for-gudenaen/>.

Gudenåen er udpeget som beskyttet mod tilstandsændringer efter naturbeskyttelseslovens⁴ § 3. Der er fastlagt en 150 m bred sø- og åbeskyttelseslinje langs hele vandløbet og søerne, jf. lovens § 16.

Dele af Gudenåen og ådalen er fredet ved 4 større fredninger:

- Ved Gudenåens udspring (Gudenåen, Skjern Ås kilder og Rørbæk Sø)
- På strækningen fra Voervadsbro til Vissing Kloster (Gudenåen mellem Voervadsbro og Vissing Kloster)
- På strækningen fra Silkeborg Langsø til Svoldstrup (Gødvad og Sminge)

Dele af Gudenåen er omfattet af følgende Natura 2000 områder:

N 49 Gudenå og Gjern Bakker

N 52 Salten Å, Salten Langsø, Mossø og søer syd for Salten Langsø og dele af Gudenåen

N 57 Silkeborg Skovene

N 76 Store Vandskel, Rørbæk Sø, Tinnet Krat og Holtum Ådal øvre del

N 77 Uldum Kær, Tørring Kær og Ølholm Kær

Der er registreret følgende strengt beskyttede arter, jf. naturbeskyttelseslovens § 29a, jf. bilag 3, og habitatbekendtgørelsens⁵ §§, 10 og 11 jf. bilag 6, i og umiddelbart ved Gudenåen:

Odder, damflagermus, langøret flagermus, skimmelflagermus, sydflagermus, brunflagermus, pipistrelflagermus, dværgflagermus, troldflagermus, vandflagermus, spidssnudet frø, strandtudse, markfirben, stor vandsalamander grøn kølleguldsmed, grøn mosaikguldsmed og gul stenbræk.

---

⁴ Bekendtgørelse nr. 240 af 13. marts 2019 af lov om naturbeskyttelse med senere ændringer

⁵ Bekendtgørelse nr. 1595 af 6. december 2018 om udpegning og administration af internationale naturbeskyttelsesområder og beskyttelse af visse arter

Gudenåen er omfattet af vandplanlægningen. Alene åens hovedløb omfatter 16 målsatte overfaldevandområder, heraf tre med miljømål godt økologisk potentiale og 13 med miljømål god økologisk tilstand i vandplanlægningen for 2015-21. Den økologiske tilstand i overflade-vandområderne er uensartet – der er to områder i dårlig tilstand, tre i ringe, tre i moderat, to i god og to i høj. Et område har godt økologisk potentiale, et har ringe. For to af vandområderne er tilstanden henholdsvis potentialet ukendt. Der er fastsat sen række supplerende konkrete indsatser for at forbedre tilstanden i disse målsatte vandløbsstrækninger i indsatsprogrammet for vandområdedistrikt Jylland-Fyn 2015-21.

Dele af Gudenåen er ved udløbet i Randers Fjord omfattet af det i 2013 udpegede (oversvømmelses)risikoområde Randers Fjord.

<https://oversvømmelse.kyst.dk/risikoomraader/randers-fjord/randers-fjord-udpegning/>

Gudenåens strækning Silkeborg - Randers

Gudenåens strækning Silkeborg til Randers er ca. 58 km lang og administreres af de fire vandløbsmyndigheder Silkeborg Kommune, Viborg Kommune, Favrskov Kommune og Randers Kommune efter følgende regulativer:

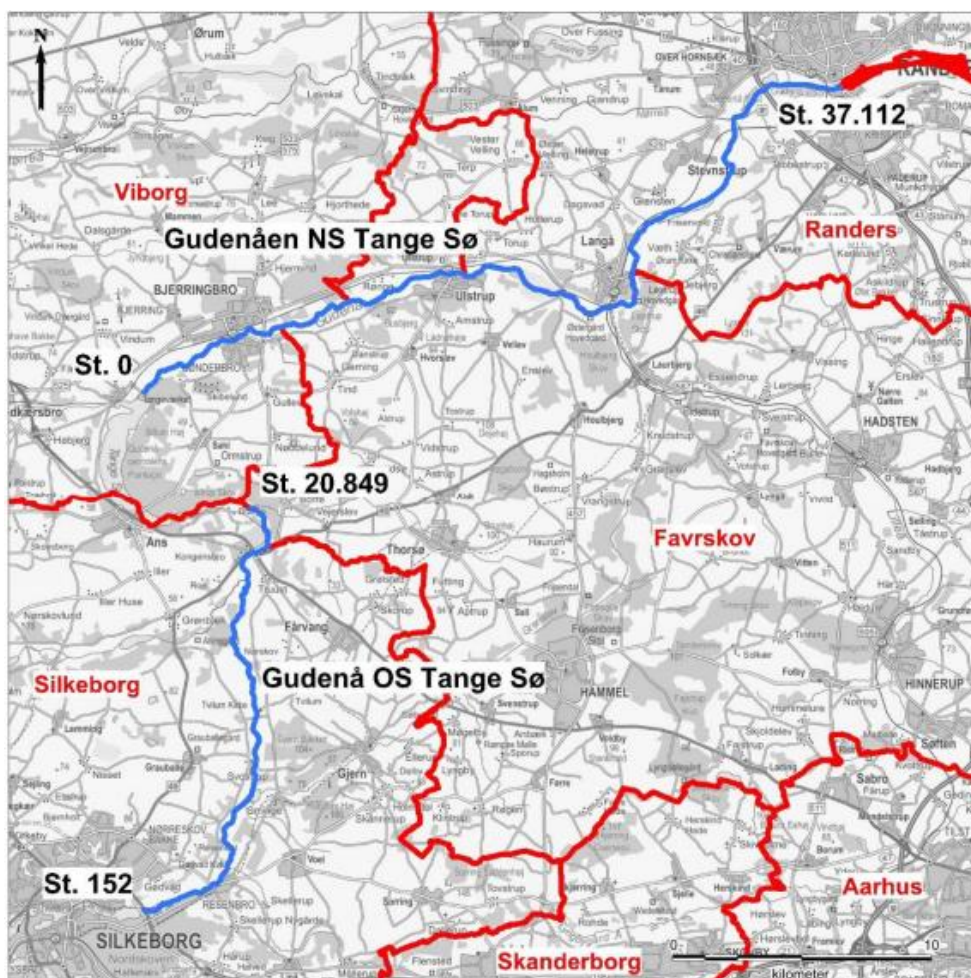
Regulativ for Gudenåen, Silkeborg – Randers, vedtaget af Viborg og Aarhus Amtsråd februar 2000

<https://www.gudenaakomiteen.dk/media/16120/regulativ-gudenaen-silkeborg-til-randers.pdf>

og tillægsregulativ om ny bestemmelse om ekstraordinær vedligeholdelse i regulativerne for amtsvandløbene i Aarhus Amt, vedtaget af Aarhus Amt november 2004

https://www.gudenaakomiteen.dk/media/159563/tillaegsregulativ-til-vandloebene-i-aarhus-amt_dec04.pdf

Strækning 1 omfatter Gudenåen fra indløb ved Ringvejsbroen i Silkeborg (St. 0 m) og til Tange Sø (St. 20.849 m) samt strækning 2 fra udløbet af Tange Sø (St. 0 m) til Randers bro (St. 37.981 m). I regulativudkast fra 2018 er stationeringen for strækningen Silkeborg og Tange Sø ændret til St. 152-20.489 m og mellem Tange Sø og Randers Fjord ændret til St. 0 m-37.112 m.

Figur 1 Oversigt over strækning af Gudenåen (blå streg er vandløbet og røde streger er kommunegrænser)

På strækningen mellem Silkeborg og Tangeværket ligger Sminge Sø og vandkraftssøen Tange Sø, hvor sidstnævnte er etableret ved opstemning af Gudenåen.

Beskyttelse efter naturbeskyttelseslovens § 3

Hele strækningen er omfattet af beskyttelsen mod tilstandsændringer efter naturbeskyttelseslovens § 3.

Fredninger

Strækningen fra Silkeborg Langsø til Svostrup er omfattet af to fredninger, dels på det første stykke af Overfredningsnævnets kendelse af 30. september 1978 om fredning af arealer ved Gødvad, dels længere nedstrøms af Overfredningsnævnets kendelse af 29. oktober 1975 om fredning af arealer ved Sminge.

Natura 2000

Den del af Gudenåen som løber fra Silkeborg frem til Kongensbro umiddelbart inden Tange Sø, er en del af Natura 2000 området Gudenå og Gjern Bakker (N49). Natura 2000-området udgøres af habitatområde nr. 45 af samme navn. Fra Kongensbro og frem til Randers Fjord er Gudenåens løb udenfor Natura 2000,

men vandløbet munder ud i Randers Fjord i Natura 2000-området Ålborg Bugt, Randers Fjord og Mariager Fjord (N14).

Området er udpeget for at beskytte en række naturtyper og arter på habitatdirektivets bilag I og II, hvilket fremgår af områdets udpegningsgrundlag, se tabellen herunder.

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 45		
Naturtyper:	Søbred med småurter (3130)	Næringsrig sø (3150)
	Brunvandet sø (3160)	Vandløb (3260)
	Våd hede (4010)	Tør hede (4030)
	Surt overdrev* (6230)	Tidvis våd eng (6410)
	Urtebræmme (6430)	Hængesæk (7140)
	Rigkær (7230)	Bøg på mor med kristtorn (9120)
	Skovbevokset tørvemose* (91D0)	Elle- og askeskov* (91E0)
Arter:	Grøn kølleguldsmed (1037)	Bækklampret (1096)
	Stor vandsalamander (1166)	Odder (1355)
	Damflagermus (1318)	

Tabellen viser naturtyper og/eller arter på udpegningsgrundlag for Natura 2000-området. Tal i parentes henviser til de talkoder, som benyttes for naturtyper og arter fra habitatdirektivets bilag 1 og 2. * angiver, at der er tale om en prioriteret naturtype jf. habitatdirektivet.

I det følgende beskrives de dele af udpegningsgrundlaget, som er direkte relateret til vandløbet.

Natura 2000 området Gudenå og Gjærn Bakker (N49) domineres af Gudenåen og det store tilløb Gjærn Å, og er specielt udpeget for bl.a. at beskytte naturtypen vandløb med vandplanter (3260), som forekommer på hele områdets vandløbsstrækning. Denne vandløbsnaturtype er vidt udbredt i de danske vandløb. Ifølge den seneste vurdering af bevaringsstatus for vandløb med vandplanter (3260) fra 2019 er naturtypen i stærkt ugunstig bevaringsstatus. Enhver forringelse af denne naturtyper, også uden for Natura 2000-områderne, vil derfor forringe muligheden for opnåelse af gunstig bevaringsstatus for denne vandløbstype.

Gudenåen indeholder en artsrig vandplantevegetation på stort set hele strækningen. Der er bl.a. forekomster af hjertebladet, kruset, glinsende, langbladet og børstebladet vandaks og almindelig kildemos. Disse arter er alle blandt de såkaldte karakteristiske arter for naturtypen, dvs. arter der med stor sikkerhed viser, at vandløbet er habitatnatur.

I et sidevandløb til Gudenåen er registreret en mindre forekomst af vandløbsnaturtypen urtebræmme (6430). Denne naturtype er karakteriseret ved fugtige og nitrofile bræmmesamfund med flerårige urteagtige planter.

Elle- og askeskov (91E0) findes på naturlig næringsrige og fugtige til våde arealer i tilknytning til vandløb, og de fleste forekomster i området findes langs Gudenåen og Gjærn Å, og det er stort set de samme forekomster, der er kortlagt ved begge kortlægninger. Af basisanalysen for området fremgår det, at der ved den seneste kortlægning er fundet 23 ha med elle- og askeskov (91E0), hvilket er omtrent det

samme som ved første kortlægning. Miljøstyrelsen vurderer, at resultatet af første og anden kortlægning af skov viser, at arealandelen med fungerende gamle grøfter er faldet, således at naturtypen elle- og askeskov nu kun i mindre omfang er påvirket af afvanding.

Flere dyrearter på områdets udpegningsgrundlag er tilknyttet vandløbet, hvilket særligt gælder grøn kølleguldsmed, odder og bæklampret, der ifølge basisanalysen for området (2021-2027) vurderes at have stabile bestande i området. Derudover vurderes damflagermus at benytte området i forbindelse med fødesøgning og yngel. Da området har store arealer med sø og vandløb samt skov, vurderes det at give gode forudsætninger for en bestand af damflagermus i området.

Grøn kølleguldsmed forekommer kun i nogle af de store jyske vandløbssystemer, og kun tre Natura 2000-områder er udpeget for at beskytte arten. Gudenåen er derfor af særlig betydning for grøn kølleguldsmed, og arten har gode ynglemuligheder i områdets store vandløbssystem. Grøn kølleguldsmed er en rentvandsart, der yngler i hurtigt strømmende, rene og iltrige vandløb, hvor larverne lever nedgravet i vandløbsbunden.

Bæklampret er en vandløbsfisk, der gennemfører hele sin livscyklus i ferskvand. Larverne lever nedgravet i vandløbsbunden. Arten er ret almindelig i Danmark, især i Jylland hvor den forekommer i de fleste vandløbssystemer. Bæklampret er registreret inden for området, i Gjern Å, der er tilløb til Gudenåen, og der vurderes at være gode forudsætninger for bestanden af bæklampret i området.

Odder lever i tilknytning til vandområder og foretrækker uforstyrrede vandløb, søer, moser og fjordområder, med gode skjulesteder i form af tæt vegetation. Odder findes bl.a. i store dele af Jylland og arten vurderes at have en stabil bestand i Gudenå-området, hvilket bl.a. skyldes at store dele af området er uforstyrrede.

Damflagermus er ikke registreret ved de seneste to overvågningsperioder. Det vurderes dog, at arten benytter området i forbindelse med fouragering og yngel.

I Natura 2000-planen 2016-21 for Gudenå og Gjern Bakker (N49) er det overordnede mål for vandløbsnaturen, at denne sikres et sammenhængende areal med gunstig naturtilstand, stor grad af naturlig dynamik og gunstige fysiske forhold, samt at vandløbsnaturen opnår at udgøre velegnede levesteder for vandløbets dyreliv. Derudover gælder det i den konkrete målsætning for vandløbsnaturen, at tilstanden og det samlede areal af levestederne for arterne stabiliseres eller øges, således at der er grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsområder for arterne.

Strengt beskyttede arter (bilag IV)

Der er registreret følgende strengt beskyttede arter, jf. naturbeskyttelseslovens § 29a, jf. bilag 3, og habitatbekendtgørelsens §10, jf. bilag 7, på strækningen:

Odder, damflagermus, langøret flagermus, skimmelflagermus, sydflagermus, brunflagermus, pipistrelflagermus, dværgflagermus, troldflagermus, vandflagermus, damflagermus, spidssnudet frø, strandtudse, markfirben, stor vandsalamander, grøn kølleguldsmed, grøn mosaikguldsmed og gul stenbræk.

Bevaringsstatus i den kontinentale biogeografiske zone for disse arter er:

Gunstig: Damflagermus, langøret flagermus, skimmelflagermus, sydflagermus, brunflagermus, pipistrelflagermus, dværgflagermus, troldflagermus, vandflagermus, damflagermus

Moderat ugunstig: Odder, spidssnudet frø, stor vandsalamander, grøn kølleguldsmed, grøn mosaikguldsmed

Stærkt ugunstig: strandtudse, markfirben, gul stenbræk

Miljømål samt økologisk og kemisk tilstand

Der er afgrænset 3 vandløbsstrækninger – overfladevandområder – på denne strækning af Gudenåen: 09026, 09027, 09033_c. Der er fastsat miljømålet god tilstand, herunder god økologisk tilstand, i 2021 for overfladevandområderne i bekendtgørelse om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster⁶. Overfladevandområderne 09026 og 09027 er en del af Natura 2000 området N49. Dette områdes udpegningsgrundlag omfatter naturtypen ”vandløb med vandplanter (3260)”. For disse 2 overfladevandområder gælder derfor, at de er udpeget som beskyttede områder efter § 16 i lov om vandplanlægning, og at de derfor har det supplerende miljømål, at der skal opnås gunstig bevaringsstatus for naturtypen ”vandløb med vandplanter (3260)” i disse vandområder, jf. lovens § 7, stk. 3.

Den økologiske og kemisk tilstand i vandområderne er senest vurderet forud for basisanalysen for vandområdeplanerne 2021-2027 i 2019⁷:

Tabel 1 Økologisk og kemisk tilstand for vandløbsstrækningerne i Gudenåen Silkeborg-Randers i basisanalyse for VP3

Vandområde-id	Eksisterende tilstand smådyr (DVFI)	Eksisterende tilstand fisk (DFFVa)	Eksisterende tilstand makrofyter (DVPI)	Samlet økologisk tilstand	Kemisk tilstand
09026	God	Ukendt	Ringe	Ringe	Ukendt
09027	God	Ukendt	God	God	Ukendt
09033_c	Moderat	Moderat	God	Moderat	Ikke-god

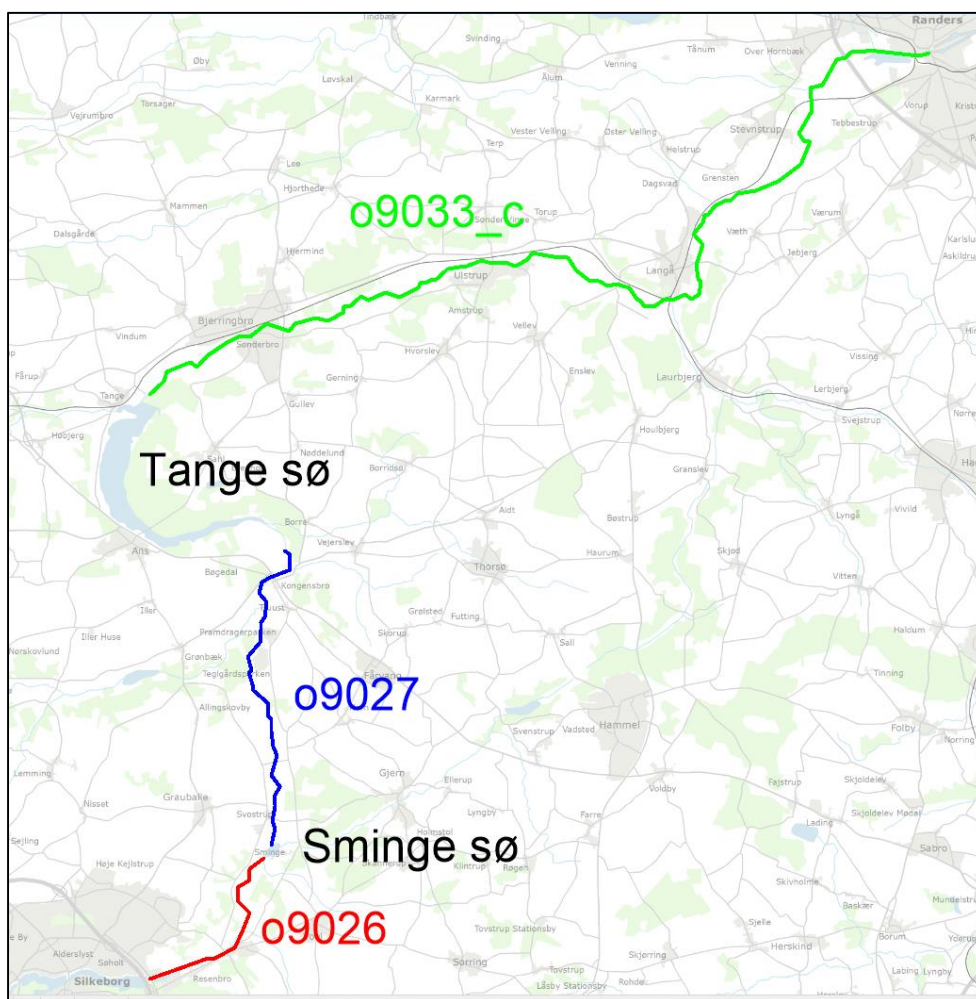
Det er af DTU Aqua vurderet, at ud over de fysiske og kemiske forhold på strækningen fra Silkeborg til Randers, så spiller opstemningen ved Tangeværket, og Tange Sø, en væsentlig rolle for fiskebestanden i Gudenåen, særligt opstrøms

⁶ Bekendtgørelse nr. 448 af 11. april 2019 om miljømål for overfladevandområder og grundvandsforekomster

⁷ <https://miljoegis.mim.dk/spatialmap?profile=vandrammedirektiv3basis2019>

for Tange Sø hvor det er vurderet, at opstemningen har en væsentlig negativ påvirkning⁸.

Der er for de 3 målsatte vandløbsstrækninger i indsatsprogrammet for vandområdedistrikt Jylland-Fyn fastsat indsatser i forhold til regnbetingede udløb.

Figur 2 Angivelse af placering af vandområder.

Vandstand og vandføring

Efter gennemgang af det omfattende materiale, vandløbsmyndighederne har fremsendt, har Miljøstyrelsen konstateret, at;

Der er redegjort for og dokumenteret en stigning i Gudenåens vandspejl på strækningen om sommeren. Det er påvist, at Gudenåen er meget formstabil, og at det ikke er aflejringer og indsnævringer, der har medført det forhøjede vandspejl,

⁸ Fiskebiologisk vurdering af fem modeller for den fremtidige faunapassage af Gudenåen ved Tange Sø (beskrevet af Rambøll 2016) med fokus på laks og havørred. DTU Aqua 2016.

der er konstateret. Stigningerne vurderes derfor at være en følge af en øget grødevækst. Der er i dag også en større mængde af overvintrende grøde end tidligere set, det er dog ikke nærmere beskrevet, om udviklingen i grødevæksten Gudenåen har betydning for vandspejl ved de allerstørste stigninger i vandspejl som set f.eks. i efteråret/vinter 2019-2020.

Der foreligger ikke en fuldstændig redegørelse for hvilke konsekvenser, de periodiske stigninger i vandspejl på strækningen har for arealer og særligt bygninger langs Gudenåen og langs Silkeborg Langsø. Det er gennem flere udredninger påvist, at det ikke er muligt at sænke vandspejlet mellem Silkeborg og Tange Sø nævneværdigt selv ved en ganske intensiv grødeskæring. Det er påvist, at på strækningen ved Bjerringbro kan en meget intensiv grødeskæring i et vist omfang modvirke den konstaterede stigning i vandspejlet om sommeren. Der er her dog et forbehold for, at en øget grødeskæring kan medføre utilsigtede konsekvenser, hvis f.eks. sammensætningen af grøde ændres.

Det fremgår videre af de ovennævnte udredninger, at en øget grødeskæring i Gudenåen forventeligt alene vil mindske konsekvenserne på parcel-niveau af et ellers højere vandspejl for en relativt lille andel af berørte parceller, og at der også for landbrugsdriften vil være relativt begrænset effekt. Det anføres i udredningerne, at øget grødeskæring ikke vil fjerne risikoen for oversvømmelser, som også fandt sted, før grødesituationen ændrede sig markant omkring år 2008.

Dele af strækningen mellem Tange Sø og Randers Fjord er omfattet af det i 2013 udpegede (oversvømmelses-)risikoområde Randers Fjord.

<https://oversvømmelse.kyst.dk/risikoomraader/randers-fjord/randers-fjord-udpegning/>

Der er redegjort nærmere for sagens oplysninger om plantesamfund i Gudenåen og om udvikling og forventet udvikling i vandspejl og vandføringsevne i bilag 1.

Retsgrundlaget

Miljøstyrelsen træffer i denne sag afgørelse efter vandløbslovens § 7, stk. 2, og delegationsbekendtgørelsens § 24, stk. 1, nr. 2. Ifølge § 7, stk. 2 afgøres uenighed mellem vandløbsmyndigheder af miljøministeren. Ministerens beføjelse er delegeret til Miljøstyrelsen.

Miljøstyrelsens afgørelse skal således fastsætte den del af regulativerne, der er uenighed om. Dette omfatter alene antallet af årlige ordinære grødeskæringer i en bestemmelse om vedligehold i et kommende regulativ for strækningen Silkeborg-Randers i Gudenåen.

Et nyt regulativ skal vedtages efter vandløbslovens § 12 og bekendtgørelse om regulativer for offentlige vandløb og skal indeholde bestemmelser om en række forhold, først og fremmest bestemmelser om vandløbets skikkelse eller vandføringsevne og vedligeholdelse af vandløbet. De to forhold er indbyrdes forbundne. Det følger af vandløbslovens § 27, at alle vandløb skal vedligeholdes sådan, at det enkelte vandløbs skikkelse eller vandføringsevne ikke ændres. Samtidigt skal vandløbsvedligeholdelse, herunder grødeskæring, ske med respekt af anden lovgivnings beskyttelse af miljø og natur i det enkelte vandløb.

Ved vedtagelse af nyt regulativ for Gudenåens strækning Silkeborg – Randers skal vedligeholdelsesbestemmelserne fastsættes inden for den retlige ramme, der følger af, at:

- Vandløbsstrækning er i sin helhed beskyttet mod tilstandsændringer efter naturbeskyttelseslovens § 3,
- Dele af vandløbsstrækningen er omfattet af fredninger, se oven for s. 8.
- Dele af strækningen indgår i Natura 2000 området N49, hvor naturtypen ”vandløb med vandplanter” og en række vandløbsafhængige arter er på områdets udpegningsgrundlag,
- Der er strengt beskyttede arter i området og
- Vandløbsstrækningen er opdelt i tre overfladevandområder, der har miljømål ”god økologisk tilstand”. To af de målsatte vandområder har tillige miljømålet god bevaringsstatus for naturtypen ”vandløb med vandplanter (3260)”.

Udarbejdelse og vedtagelse af et nyt regulativ eller ændringer af gældende regulativ er omfattet af kravene om miljøvurdering af planer og programmer i miljøvurderingsloven⁹.

Der er nærmere redegjort for retsgrundlaget for Miljøstyrelsens afgørelse i bilag 2.

Miljøstyrelsens vurderinger og begrundelse for afgørelsen

Sagens hidtidige forløb

Vandløbsmyndighederne for Gudenåen på strækningen Silkeborg og Randers har efter strukturformen arbejdet for at afklare udviklingen i vandføringen på – og i fortsættelse heraf etablere grundlaget for et nyt regulativ for - strækningen.

Baggrunden for dette arbejde er i det væsentligste, at vegetationen i Gudenåen har ændret sig markant igennem de 12-15 år. Se herom afsnittet ”undersøgelser af plantesamfund i Gudenåen” i bilag 1 til afgørelsen. Samtidig har (sommer)vandføringen på vandløbsstrækningerne fra Silkeborg til Randers ændret sig.

I 2015 besluttede en styregruppe, bestående af udpegede medlemmer af de relevante politiske udvalg i de respektive vandløbsmyndigheder, at mulighederne for at genskabe vandføringsevnen fra før de markante ændringer i vegetationen skulle undersøges, og at konsekvenser af en øget grødeskæring skulle belyses i denne sammenhæng. I fortsættelse heraf blev der udarbejdet udkast til nyt regulativ:

Udkast til Regulativ for Gudenåen fra Silkeborg til Randers Fjord – 2018.

Dette udkast til regulativ indeholder bestemmelser om 2 årlige grødeskæringer med mulighed for en ekstraordinær grødeskæring hvis kontrolvandspejl ved en række stationer konstateres overskredet. Formålet med at øge den ordinære

---

⁹ Lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM), jf. lovbekendtgørelse nr. 973 af 25. juni 2020

grødeskæring fra en til to årlige skæringer er at modvirke en konstateret stigning i sommervandstanden på strækningen.

Konsekvenserne af (udkast til) nyt regulativ for Gudenåen Silkeborg – Randers for afvanding og for beskyttet natur og miljø på strækningen er analyseret og vurderet i en række undersøgelser, iværksat af vandløbsmyndighederne. Undersøgelserne fremgår af bilag 1. Det fremgår heraf bl.a., at Orbicon har vurderet, at de sandsynlige konsekvenser af to årlige ordinære grønne skæringer i en bestemmelse i et nyt regulativ ville indebære, at regulativet måtte antages at være i strid med beskyttelsen af Natura 2000 området N49 og beskyttelsen af den strengt beskyttede art grøn køllegræs, der har yngle- og rasteområde på hele strækningen.

Udkast til regulativ og vurderingerne af konsekvenserne af regulativudkastets bestemmelse om to årlige ordinære grønne skæringer har været politisk behandlet af vandløbsmyndighederne. De respektive myndigheder har nået forskellige konklusioner om fastsættelse af bestemmelsen om en henholdsvis to årlige ordinære grønne skæringer, og i konsekvens heraf har myndighederne anmodet miljøministeren ved Miljøstyrelsen om at afgøre uenigheden. Se afsnittet ”Vandløbsmyndighedernes anmodninger” oven for.

Miljøstyrelsens vurderinger

Miljøstyrelsen har ved afgørelsen taget udgangspunkt i følgende:

Miljøstyrelsen kan alene træffe afgørelse om forhold, som vandløbsmyndighederne er uenige om. I denne sag altså hvorvidt vedligeholdelsesbestemmelsen/erne i et nyt udkast til regulativ for Gudenåens vandløbsstrækninger Silkeborg – Randers skal fastsætte den årlige ordinære grønne skæring til en skæring eller to skæringer. Bestemmelsen om en - eller to - årlige ordinære grønne skæringer skal gælde på den samlede vandløbsstrækning.

Sommervandføringsevnen i Gudenåen på vandløbsstrækningerne Silkeborg – Randers er påvirket af udviklingen i åens vegetation, sådan at vandstanden på en række lokaliteter er steget mærkbart. Dette er baggrunden for, at alle fire berørte vandløbsmyndigheder i udgangspunktet har ønsket at øge den årlige grønne skæring fra en til to ordinære skæringer i løbet af sommeren.

Som det fremgår ovenfor af afsnittet ”sagens oplysninger”, er miljø- og naturværdier og deres tilstand på vandløbsstrækningerne Silkeborg – Randers i vidt omfang beskyttede. En regulativbestemmelse om grønne skæring skal i sig selv – og som en del af det samlede nye regulativ - være i overensstemmelse med denne beskyttelse, ellers kan bestemmelse og regulativ ikke gyldigt vedtages. Overensstemmelse forudsætter, at bestemmelse og regulativ ikke vil have (mulige) negative konsekvenser for de beskyttede naturværdier, eller at der kan opnås dispensation fra den samlede beskyttelse af naturværdierne til vedtagelse af bestemmelse og regulativ på trods af (mulige) negative konsekvenser for det beskyttede.

Det følger af overstående, at da vandløbsmyndighederne har besluttet, at samme regulativbestemmelse om årlig ordinær grønne skæring skal gælde på alle

vandløbsstrækningerne i Gudenåen fra Silkeborg til Randers, skal Miljøstyrelsens afgørelse om en eller to ordinære grødeskæringer i et nyt regulativs bestemmelse om vedligehold være i overensstemmelse med såvel den samlede, som den mest strenge beskyttelse af miljø og natur, der gælder for hver af strækningerne. Det vil gælde, uanset om de enkelte bestemmelser om beskyttelse omfatter alle aspekter af tilstanden i vandløbsstrækningerne eller kun dele heraf – og om beskyttelsesbestemmelserne er relevante for den samlede strækning fra Silkeborg til Randers eller kun dele heraf.

En regulativbestemmelse, der fastsætter den årlige ordinære grødeskæring til en skæring på vandløbsstrækningerne Silkeborg – Randers, vil svare til den nugældende (regulativ)bestemmelse om den årlige ordinære grødeskæring.

Udgangspunktet er, at den hidtidige vedligeholdelse i form af en ordinær årlig grødeskæring kan fastholdes, uden at dette vil være i strid med beskyttelsen af Natura 2000 område N49, de strengt beskyttede arter på vandløbsstrækningerne eller de målsatte vandløbsområder. Fastsættelse af bestemmelse herom i et nyt regulativ vil dog indebære, at konsekvenserne af den hidtidige vedligeholdelse inddrages under den samlede vurdering af det nye regulativs (mulige) konsekvenser efter reglerne i habitatbekendtgørelsen om vurdering af konsekvenser af projekter og planer for Natura 2000 områder og visse beskyttede arter og efter reglerne i indsatsbekendtgørelsens § 8 om, at afgørelser ikke må forringe målsatte vandforekomsters tilstand eller forekomsters mulighed for at opnå opfyldelse af miljømål.

Såvel i forhold til fredningerne af strækningerne i områderne Gødvad og Sminge og til forbuddet mod ændringer af vandløbsstrækningernes tilstand efter naturbeskyttelseslovens § 3, kan det lægges til grund, at en videreførelse af hidtidig vedligeholdelse antages at fastholde den beskyttede tilstand. Fastsættelse af en bestemmelse om en årlig ordinær grødeskæring i et nyt regulativ for vandløbsstrækningerne vil ikke i sig selv indebære, at det skal vurderes om dispensation fra fredningerne eller beskyttelsen efter naturbeskyttelseslovens § 3 er en forudsætning for vedtagelse af et nyt regulativ.

Ved fastsættelse af en ny regulativbestemmelse, der fastsætter den årlige ordinære grødeskæring til to skæringer – fremfor som hidtil én skæring - på vandløbsstrækningerne Silkeborg – Randers, skal konsekvenserne af den ændrede vedligeholdelse vurderes efter reglerne i habitatbekendtgørelsen om vurdering af konsekvenser af projekter og planer for Natura 2000-områder og visse beskyttede arter og efter reglerne i indsatsbekendtgørelsens § 8 om, at afgørelser ikke må forringe målsatte vandforekomsters tilstand eller forekomsters mulighed for at opnå opfyldelse af miljømål.

Såvel i forhold til fredningen af strækninger i områderne Gødvad og Sminge og til forbuddet mod ændringer af vandløbsstrækningernes tilstand efter naturbeskyttelseslovens § 3, skal det ved en ændring af den hidtidige grødeskæring vurderes, om dispensation fra fredningerne eller beskyttelsen efter naturbeskyttelseslovens § 3 er en forudsætning for vedtagelse af en bestemmelse herom. Vurderes det, at den ændrede grødeskæring vil ændre den beskyttede tilstand på vandløbs-strækningerne, forudsætter vedtagelse af en sådan

regulativbestemmelse dels Fredningsnævnets dispensation fra fredningernes bestemmelser efter naturbeskyttelseslovens § 50 og dels den eller de stedlige kommunalbestyrelses dispensation fra § 3-beskyttelsen efter lovens § 65. Også som led i afgørelse om dispensation fra fredninger og fra beskyttelsen efter naturbeskyttelseslovens § 3 skal de bindende vurderinger af dispensationernes overensstemmelse med beskyttelse af Natura 2000 området, visse arter og de målsatte overfladevand-områder, omfattet af vandplanlægningen.

Vurdering af mulige konsekvenser af en henholdsvis to årlige ordinære grødeskæringer i Gudenåen for Natura 2000 området N49

For den del af strækningen på Gudenåen, som løber inden for Natura 2000-området, vurderes grødeskæring at kunne påvirke naturtypen vandløb med vandplanter (3260) negativt ved at medføre ændring af vandløbets plantesamfund.

Habitatnaturtypen vandløb med vandplanter (3260) udgør selve vandløbet. Mange plantearter, herunder de langsomt voksende vandaksarter, er følsomme over for grødeskæring, hvorimod mere forstyrrelsestolerante og hurtigt voksende arter, særligt enkelt pindsvineknop, favoriseres ved denne påvirkning, og kan komme til at dominere plantesamfundet, hvorved mere ensartede plantesamfund udvikles. Effekten af grødeskæring på vandløbets plantesamfund afhænger bl.a. af hvor hyppigt grødeskæring iværksættes, da artsantal og diversitet falder i vandløb, der skæres mere end en gang årligt¹⁵. I konsekvensvurderingen efter habitatbekendtgørelsens § 6 fra 2017 af at øge grødeskæring fra en til to gange årligt, vurderes det, at det primært er gentagelsen af grødeskæring, som indebærer den negative påvirkning, idet to (og flere) grødeskæringer har meget større negativ effekt på sammensætningen af plantesamfundet end en enkelt årlig grødeskæring¹⁰. Ifølge konsekvensvurderingen er vandløb med vandplanter (3260) den eneste af naturtyperne på områdets udpegningsgrundlag, hvor en øgning af grødeskæringen (mere end en gang årligt) vil medføre en væsentlig skadevirkning.

I denne konsekvensvurdering er naturtypen bræmmer med høje urter (6430) vurderet ikke at blive påvirket ved en øgning af grødeskæringen, da naturtypens sårbarhed vurderes at være lav i forhold til denne aktivitet¹⁷. Ligeledes vurderes naturtypen elle- og askeskov (91E0) ikke at blive påvirket ved øget grødeskæring da svingningerne er ubetydelige i forhold til naturtypens robusthed i denne sammenhæng¹⁷. Det kan tilføjes, at det i den seneste basisanalyse for området er vurderet, at naturtypens forekomst er stabil og med en forbedret hydrologi.

Mere end en årlig grødeskæring anses derfor at kunne medføre en væsentlig negativ påvirkning på plantesamfundets artssammensætning og struktur for vandløb med vandplanter (3260), og derfor at kunne forringe Gudenåens artsrige og veludviklede undervandsvegetation, hvilket betyder en forringelse af naturtypens tilstand i området. Det er derfor Miljøstyrelsens vurdering, at 1 årlig grødeskæring i Natura 2000-området Gudenå og Gjærn Bakker (N49), svarende til den eksisterende praksis, ikke vil medføre væsentlig negativ påvirkning af naturtypen vandløb med vandplanter (3260), hvorimod to årlige grødeskæringer vurderes at skade naturtypen.

---

¹⁰ Habitatkonsekvensvurdering af nyt regulativ for Gudenåen, Orbicon, 28. november 2017

Som tidligere nævnt ændres bl.a. vandstand og strømningmønstre ved grødeskæring, hvilket kan påvirke vandløbet som levested for de tilknyttede arter, herunder de såkaldte bilag II arter på områdets udpegningsgrundlag; grøn kølleguldsmed, bæklampret, damflagermus og odder. Det er vigtigt, at påvirkningen af vandløbets bund begrænses så meget som muligt ved grødeskæring, bl.a. af hensyn til larver af bæklampret og grøn kølleguldsmed, der begge lever nedgravet i vandløbets bund.

I konsekvensvurderingen fra 2017 vurderes grøn kølleguldsmed, som den eneste habitatart på udpegningsgrundlaget, at blive påvirket negativt, hvis grødeskæring øges fra en til to gange årligt. Det er anført, at det ikke kan udelukkes, at arten påvirkes i en sådan grad, at der kan forekomme en nedgang i bestanden¹⁷. To årlige grødeskæringer vurderes således at medføre en væsentlig negativ påvirkning af grøn kølleguldsmed.

Grødeskæring kan påvirke levestedet for odder, der forekommer langs Gudenåen. Påvirkningen kan være forstyrrelse ved selve grødeskæringen, hvilket vil være relativt kortvarigt, og det kan være i form af en strukturel ændring i plantesammensætningen, der kan medføre ændringer i fødegrundlaget. Da arten vurderes at være stabil i området, vurderes den årlige grødeskæring, som er hidtidig praksis, ikke at påvirke arten væsentligt.

Der er i konsekvensvurderingen fra 2017 ikke vurderet at være negative påvirkninger for damflagermus ved to årlige grødeskæringer¹⁷. Det skal dog bemærkes, at der er begrænset viden om artens forekomst i området, hvorfor det ikke kan afvises at en øget grødeskæring kan påvirke arten negativt, særligt gennem påvirkning af artens fødegrundlag, der består af voksne stadier af akvatiske insekter. Som tidligere nævnt er grødeskæring et voldsomt indgreb i de økologiske tilstandselementer i vandløbet, herunder forholdene for de smådyr der udgør fødegrundlaget for damflagermus.

I Natura 2000-området er der foruden bilag II arterne på områdets udpegningsgrundlag også forekomster af bilag IV arter (foruden de bilag II arter som også er bilag IV arter), som kræver streng beskyttelse. Ifølge habitatkonsekvensvurderingen fra 2017 er der en række bilag IV arter, herunder flere flagermusarter, hvor kun vandflagermus har tilknytning til vandløbet, da den søger føde lavt over vandfladen. Der gælder den samme vurdering for vandflagermus som for damflagermus. Derudover forekommer spidssnudet frø, strandtudse, markfirben og grøn mosaikguldsmed, der alle vurderes ikke at blive påvirket negativt ved en øgning af grødeskæring fra en til to gange årligt¹⁷.

Hvis der nedstrøms habitatområdet iværksættes to eller flere ordinære årlige grødeskæringer, som forringer vandløbstrækningernes tilstand, kan det ikke afvises, at dette dels vil påvirke bestandene af bilag II arterne inden for habitatområdet, særligt grøn kølleguldsmed, da disse populationer ikke følger områdegrænserne, dels kunne forringe muligheden for at opnå gunstig bevaringsstatus for både grøn kølleguldsmed og i øvrigt for naturtypen "vandløb med vandplanter (3260)" på landsplan, da to eller flere årlige grødeskæringer forringer tilstanden i denne naturtype.

Ifølge den seneste vurdering af bevaringsstatus for ”vandløb med vandplanter (3260)” fra 2019 er naturtypen i stærkt ugunstig bevaringsstatus, for grøn kølleguldsmed er vurderingen for bevaringsstatus moderat ugunstig. Enhver forringelse af tilstanden for vandløb med vandplanter og grøn kølleguldsmed, også uden for Natura 2000-områderne, vil derfor forringe muligheden for opnåelse af gunstig bevaringsstatus, og dermed være i modstrid med målsætningen i habitatdirektivet.

Det er muligt at fravige beskyttelsen af Natura 2000-områder, hvis der ikke findes en alternativ løsning, og et projekt mv. skal gennemføres af bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser, herunder af social eller økonomisk art. I så fald skal der samtidigt iværksættes foranstaltninger, der kan kompensere for de negative konsekvenser af fravigelsen.

Det af vandløbsmyndighederne fremsendte materiale, indeholder ikke analyse og vurdering af, om de konstaterede problemer som følge af det stigende vandspejl i Gudenåen på vandløbsstrækningerne fra Silkeborg til Randers, kan håndteres på anden vis end ved grødeskæring i åen på disse strækninger. Der er således heller ikke vurderinger af, hvilke fordele og ulemper – herunder økonomiske – der i givet fald ville være forbundet med sådanne alternative løsninger. Miljøstyrelsen har derfor ikke grundlag for at vurdere om, en fravigelse vil være mulig. Det skal fremhæves, at styrelsen ikke har vurderet om de strenge betingelser for en fravigelse af beskyttelsen af Natura 2000-området N49 i øvrigt kan opfyldes.

Vurdering af mulige konsekvenser af en henholdsvis to årlige ordinære grødeskæringer i Gudenåen for strengt beskyttede arter, særligt grøn kølleguldsmed

Grøn kølleguldsmed er omfattet af habitatdirektivets bilag IV og er en strengt beskyttet art, jf. habitatbekendtgørelsens bilag 7. Bestemmelser i et vandløbsregulativ skal være i overensstemmelse med denne beskyttelse, der indebærer et forbud mod at beskadige eller ødelægge arternes yngle- og rasteområder, jf. bekendtgørelsens § 10, jf. § 8.

Grøn kølleguldsmed er sårbar over for forstyrrelse af dens levesteder, herunder den påvirkning grødeskæring kan medføre. Som beskrevet ovenfor vurderes to eller flere grødeskæringer at kunne påvirke bestanden af grøn kølleguldsmed negativt, da denne aktivitet har indflydelse på bundforholdene, hvor artens nymfestadie lever. Dette dels ved de umiddelbare påvirkninger under grødeskæringen, men også gennem den ændring i plantesamfundet som grødeskæring forårsager, med tætte grupper af pindsvineknop, der mindsker arealet med egnet substrat for arten, jf. habitatkonsekvensvurderingen fra 2017.

De negative konsekvenser, der er beskrevet for grøn kølleguldsmed inden for Natura 2000-området vil ligeledes være gældende, hvor arten forekommer, også uden for Natura 2000-området. Mere end en årlig ordinær grødeskæring nedstrøms Natura 2000-området vurderes derfor at kunne påvirke levestederne for grøn kølleguldsmed negativt og dermed forringe arters bestand i området. En bestemmelse om to eller flere ordinære grødeskæringer vil derfor være i strid med beskyttelsen af arten.

Artsbeskyttelsen kan fraviges efter habitatbekendtgørelsens § 11, hvis der ikke findes et tilfredsstillende alternativ, og hvis fravigelsen ikke hindrer, at den pågældende bestands bevaringsstatus opretholdes i dens naturlige udbredelsesområde. Fravigelse kan kun ske i de situationer, hvor det ansøgte ”har til formål at 1) beskytte vilde dyr og planter og bevare naturtyperne, 2) forhindre alvorlig skade navnlig på afgrøder, besætning, skove, fiskeri, vand og andre former for ejendom, 3) sikre hensyn til den offentlige sundhed og sikkerhed eller af andre bydende nødvendige hensyn til væsentlige samfundsinteresser, herunder af social og økonomisk art, og hensyn til væsentlige gavnlige virkninger på miljøet, eller 4) fremme forskning og undervisning, genopretning af en bestand, genudsætning af disse arter og opdræt med henblik herpå, herunder kunstig opformering af planter”.

Det af vandløbsmyndighederne fremsendte materiale indeholder ikke analyse og vurdering af, om de konstaterede problemer som følge af det stigende vandspejl i Gudenåen på vandløbsstrækningerne fra Silkeborg til Randers kan håndteres på anden vis end ved grødeskæring i åen på disse strækninger. Der er således heller ikke vurderinger af hvilke fordele og ulemper, der i givet fald ville være forbundet med sådanne alternative løsninger. Miljøstyrelsen har derfor ikke grundlag for at vurdere om, en fravigelse vil være mulig. Det skal fremhæves, at styrelsen ikke har vurderet om betingelserne for en fravigelse af den strenge beskyttelse af grøn kølleguldsmeds yngle- og rasteområder i øvrigt kan opfyldes.

Vurdering af konsekvenserne af 1 henholdsvis 2 grødeskæringer for at opfylde og fastholde fastsatte miljømål for overfladevandområderne 09026, 09027 og 09033_c

Økologisk tilstand for kvalitetselementet makrofyter (vandløbsplanter) er henholdsvis ringe (for vandområde 09026) og god (for vandområderne 09027 og 09033c). For smådyrsfauna er tilstanden god (for vandområderne 09026 og 09027) og moderat (for vandområdet 09033c). På den baggrund er det Miljøstyrelsens vurdering, at den nuværende ene årlige ordinære grødeskæring ikke hindrer opnåelse eller fastholdelse af en god økologisk tilstand i de målsatte overfladevandområder.

Som det fremgår oven for, er det Miljøstyrelsens vurdering, at en årlig ordinær grødeskæring er forenelig med beskyttelsen af Natura 2000-området, men at 2 årlige ordinære skæringer ikke er. To årlige ordinære grødeskæringer er derfor ikke i overensstemmelse med miljømålene for de 2 – (også) i vandplanlægningen særligt – beskyttede overfladevandområder 09026 og 09027.

Det fremgår af Miljøstyrelsens vejledning om grødeskæring¹¹, udsendt 2017, at 2 årlige ordinære grødeskæringer i et målsat vandløb i udgangspunktet må antages at indebære en forringelse af vandløbets økologiske tilstand.

Blandt andet til brug for Miljøstyrelsens arbejde med vejledningen om grødeskæring rekvirerede Miljøstyrelsen en faglig udredning fra Aarhus

---

¹¹ Grødeskæringsvejledningen. Vejledning om grødeskæring i danske vandløb. Miljøstyrelsens vejledning nr. 25, 2017.

Universitet om grødeskæringer. Universitetet har i denne faglige udredning¹² anført, at ”som udgangspunkt indebærer grødeskæring en negativ påvirkning af vandløbskvaliteten. Jo mere grøde, der bortskæres, desto større er den negative påvirkning for planterne, smådyrene og fiskene. Ved grødeskæring sænkes vandstanden, strømmønstrene ændres og tabet af den fysiske struktur, som planterne udgør, fjerner skjul for fisk og smådyr og substratet for smådyr og mikroorganismer. Derfor er grødeskæring et voldsomt indgreb for de økologiske tilstandselementer.”

Af en tidligere videnskabelig rapport fra Aarhus Universitet¹³ fremgår det, at typisk vil grødeskæringer, der gennemføres mere end én gang i løbet af planternes vækstsæson, medføre risiko for, at opnåelse af god økologisk tilstand for vandløbsplanter forhindres i type 2 og 3 vandløb. Det skyldes, at hyppigere skæringer bevirker, at plantesamfundene ændrer sig med øget forekomst af forstyrrelsetolerante arter, der har en negativ indvirkning på DVPI. Skæres der mere end en gang i vandløbene, skal der efterlades refugier for at nå miljømål. Refugierne skal have permanent karakter, for at en naturlig udvikling i plantesamfundene kan pågå og at grødeskæringsmetoden spiller en rolle for både kvantitet og kvalitet af disse refugier.

I fortsættelse heraf, er det Miljøstyrelsens vurdering, at det i udgangspunktet må lægges til grund, at to årlige ordinære grødeskæringer vil lede til forringelse af den økologiske tilstand for kvalitetselementerne vandløbsplanter, fisk og smådyr i overfladevandområderne 09026, 09027 og 09033c. De to grødeskæringer kan forringe den faktiske økologiske tilstand i områderne, ligesom den med stor sandsynlighed vil hindre fastholdelse eller opnåelse af miljømålet god økologisk tilstand i de tre områder. Der er ikke oplysninger i sagen om forhold, der indebærer, at plantesamfundene på disse strækninger i Gudenåen skulle være mere robuste over for de negative påvirkninger som følge af grødeskæring end plantesamfund i andre type 3 vandløb.

Miljøstyrelsen lægger herefter til grund, at det at øge til to årlige ordinære grødeskæringer vil indebære en forringelse af tilstanden i de tre målsatte overfladevandområder på Gudenåens vandløbsstrækninger fra Silkeborg til Randers. To skæringer vil derfor være i strid med den beskyttelse, der følger af vandplanlægningen, jf. indsatsbekendtgørelsens § 8.

Det er muligt under strenge betingelser at fravige beskyttelsen af de overfladevandområder, der er omfattet af vandplanlægningen. Miljømålet god økologisk tilstand for overfladevandområder kan lempes ved nye ændringer af et overfladevandområdes fysiske karakteristika. Det kan ske, hvis ”de nyttige mål, der tilgodeses ved fravigelse på grund af tekniske vanskeligheder eller uforholdsmæssigt store omkostninger ikke tilgodeses på anden måde, som miljømæssigt er en væsentligt bedre løsning”. Samtidigt skal følgende betingelser

---

¹² Faglig udredning om grødeskæring i vandløb. Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi. Nr. 188 2016.

¹³ DVPI og økologisk tilstand: Karakteristik af plantesamfundene og relation til påvirkninger. Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 135. 2015.

opfyldes: Alle praktisk gennemførlige tiltag skal iværksættes for at mindske den skadelige indvirkning på den økologiske tilstand, de nye ændringer skal være begrundet i væsentlige samfundsinteresser, eller nyttevirkningerne for miljøet og samfundet ved at nå de fastlagte miljømål skal være mindre end de nyttevirkninger for befolkningens sundhed, opretholdelsen af menneskers sikkerhed og en bæredygtig udvikling, der følger af ændringerne.

Det af vandløbsmyndighederne fremsendte materiale indeholder ikke analyse og vurdering af, om de konstaterede problemer som følge af det stigende vandspejl i Gudenåen på vandløbsstrækningerne fra Silkeborg til Randers kan håndteres på anden vis end ved grødeskæring i åen på disse strækninger. Der er således heller ikke vurderinger af andre løsninger til håndtering af de periodisk højere vandspejl, herunder om sådanne løsninger vil være forbundet med tekniske vanskeligheder eller uforholdsmæssigt store omkostninger. Miljøstyrelsen har derfor ikke grundlag for at vurdere om, en fravigelse vil være mulig. Det skal fremhæves, at styrelsen ikke har vurderet, om betingelserne for en fravigelse af den strenge beskyttelse af de målsatte overfladevandområder i øvrigt kan opfyldes.

Miljøstyrelsens afgørelse

Miljøstyrelsens vurderinger efter habitatbekendtgørelsen og indsatsbekendtgørelsen betyder, at alene en regulativbestemmelse, hvori det fastsættes, at der på Gudenåens vandløbsstrækninger fra Silkeborg til Randers foretages én årlig ordinær grødeskæring, kan antages at være i overensstemmelse med beskyttelsen af Natura 2000 området N49, arten grøn kølleguldsmed og de 3 målsatte overfladevandområder 09026, 09027 og 09033c. Styrelsen konkluderer derfor, at der ikke kan fastsættes anden bestemmelse om den ordinære vedligeholdelse i et kommende nyt regulativ for vandløbsstrækningerne, end at den årlige ordinære grødeskæring kan ske en gang. Vurderingerne efter habitatbekendtgørelse og indsatsbekendtgørelse indebærer samtidigt, at der heller ikke ville kunne meddeles dispensation til mere end 1 årlig ordinær grødeskæring i forhold til fredningerne ved Gødvad og Sminge og beskyttelsen af strækningerne efter naturbeskyttelseslovens § 3

I fortsættelse heraf har Miljøstyrelsen truffet følgende afgørelse efter § 7, stk. 2, i vandløbsloven og § 24, stk. 1, nr. 2, i delegationsbekendtgørelsen:

Miljøstyrelsen afgør uenigheden mellem vandløbsmyndighederne Silkeborg, Viborg, Favrskov og Randers Kommuner om indholdet af bestemmelse om den ordinære grødeskæring i regulativet for Gudenåen på strækningen fra Silkeborg til Randers sådan, at det af denne bestemmelse om ordinær grødeskæring i et kommende regulativ for strækningen skal fremgå, at der kan ske en ordinær grødeskæring årligt.

Miljøstyrelsens bemærkninger i øvrigt

Gennem det omfattende udredningsarbejde, der er foretaget i forbindelse med de konstaterede stigninger i sommervandstanden i Gudenåen siden omkring år 2008, er det fastslået, at der kun i meget begrænset omfang er mulighed for at afbøde denne udvikling gennem grødeskæring.

Det er desuden konstateret, at Gudenåen er meget formstabil og at der ikke er sket forringelser af vandføringsevnen som følge af aflejring eller indsnævring.

Set i lyset af de store nedbørsmængder som har medført store vandføringer i Gudenåen i efteråret 2019 og vinteren 2020, så anbefales det, at de udfordringer, der i denne sag er søgt løst ved at øge grødeskæring i vandløbsstrækningerne fra Silkeborg til Randers, i stedet inddrages i arbejdet med den helhedsplan for Gudenå-systemet, som er drøftet mellem Gudenå-kommunerne og miljøministeren på møde den 19. november 2019.

Det anbefales, at der foretages en udredning af forholdene på de vandløbsnære arealer, hvor der skelnes mellem arealpåvirkninger og påvirkning af ejendomme og øvrig infrastruktur. For sidstnævnte anbefales en registrering på ejendomsniveau.

Miljøstyrelsen vil endvidere henvise til Miljø- og Fødevarerklagenævnets bemærkninger om fastsættelse af bestemmelser om vedligeholdelse og gennemførelse af ekstraordinær vedligeholdelse efter vandløbsregulativer ved nævnets afgørelse af 20. april 2020 i sagerne 18/05717, 18/06663, 18/06664 og 18/06666 (om fællesregulativer for Værebrosystemet):

3.2 Ekstraordinær grødeskæring

Miljø- og Fødevarerklagenævnet bemærker, at der kan fastsættes regler og rammer for ekstraordinær grødeskæring i regulativer. Nævnet bemærker endvidere, at det forhold, at grødeskæring og anden vedligeholdelse er beskrevet i et regulativ, ikke i sig selv medfører, at arbejdet er at betragte som sædvanligt vedligehold i relation til naturbeskyttelseslovens § 3. Vedligehold foretaget i medfør af et regulativ kan således være betinget af en dispensation i medfør af naturbeskyttelseslovens § 65, stk. 2, og en heraf følgende vurdering efter habitatbekendtgørelsen og vandrammedirektivet.

Miljøstyrelsen står til rådighed for dialog og vejledning ved arbejdet med både helhedsplan og udarbejdelse af nye regulativer for Gudenåen.

Venlig hilsen

Kontorchef Jane Hansen

Bilag

1. Sagens oplysninger.
2. Retsgrundlaget